

СИЛАБУС

Шифр і назва спеціальності	<u>081 Право</u>
Назва освітньої програми	<u>Право</u>
Рівень вищої освіти	<u>бакалавр</u>
Цикл дисципліни	Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки
Шифр за навчальним планом	1, 14

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Загальна кількість годин 90 кредитів 3
позааудиторних 46

Курс і семестр навчання IV курс II семестр

Інформація про викладача

№ з/п	ПІБ	Посада	Науковий ступінь	Вчене звання	Наукові інтереси	Навчальний Корпус, № кабінету	Контактна інформація телефон, E-mail
1.	Корж Анна Вікторівна	Доцент	Кандидат філософ. наук	доцент	Філософія права, філософія освіти, Філософська антропологія	Вул. Валентинівська 2, корпус В, ауд. 311-В	68-16-78 Kaf-philosophy@hnpu.edu.ua

Політика навчальної дисципліни

сприяти виробленню у майбутніх фахівців професійної культури, адекватних світоглядних орієнтирів в сучасному складному і динамічному світі.

Пререквізити: викладання навчальної дисципліни "Філософія права" передбачає:

- наявність певного мінімуму знань, умінь і навичок у студентів;
- наявність середньої освіти, що дає відомості з галузі природничих і гуманітарних наук;
- вміння шукати і знаходити потрібну літературу і здатність аналітично критично її освоювати;
- визначення рівня дисципліни і культури мислення;
- базові знання з всесвітньої історії та історії України.

Постреквізити:

- найтісніше філософія права пов'язана з правознавством, соціологією, політологією, психологією, релігієзнавством, педагогікою, деякими історичними дисциплінами, з концепціями сучасного природознавства.

Характеристика навчальної дисципліни.

Назва курсу **ФІЛОСОФІЯ ПРАВА**

Інформація про курс:

Курс рекомендовано здобувачам ступеня вищої освіти «бакалавр», які отримують педагогічну освіту зі спеціальності 0304).

Тривалість курсу – 90 годин (3 кредити ECTS)

Очікуванні результати: формування у студентів професійного мислення, стійкої життєвої позиції, забезпечення гармонійного розвитку особистості, формування конструктивного мислення.

Призначення навчальної дисципліни.

Філософія права є важливою складовою надбань духовної культури людства, концентрованим виразом найбільш суттєвих смислів і цінностей, своєрідною «школою думки», яка дозволяє розширити обрії розуміння ідеї права і справедливості. Філософія права, будучи філософською дисципліною, конкретизує загально філософські питання про сенс людського буття та людських дій досліджуючи феномени права й держави.

Мета вивчення навчальної дисципліни: поглиблення та конкретизація знань з філософії та юридичних наук щодо умов майбутньої професійної правоохоронної та правозастосовчої діяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни «**Філософія права**» є за даною програмою не лише формування певного об'єму знань, а й головним чином – формування правосвідомості, професійної компетентності, конструктивного мислення.

Необхідно прищепити студентам навички самостійного розгляду проблем питань права, методологічних проблем правового пізнання із залученням понятійного апарату філософії права; пробудити в студентів інтерес до дослідницьких пошуків та розширення горизонту особистісного світобачення; роз'яснювати причини підвищення значущості гуманітарного знання за умов ускладнення між індивідуальних стосунків в сучасному суспільстві. Викладання означеного курсу переслідує мету формування філософської культури мислення та пізнання навколишнього світу та людини, розвиток навичок застосування філософської методології, забезпечення логіко-методологічного рівня досліджень при підготовці спеціалістів, ознайомлення студентів з правилами і законами логічного мислення, враховуючи особливість підготовки спеціалістів на основі спеціальних прикладів опанування студентами логіки професійного дослідника, забезпечити глибоке засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності, високу світоглядно-методологічну культуру студентів, формування системи знань з етики та естетики, залучення до фундаментальних етичних та естетичних цінностей, перетворення їх у стійкі переконання та мотиви поведінки, надати студентам різноманітний фактичний матеріал для аналізу та інструментарій для інтелектуального мислення; розвиток здібності до розумного рефлексивного мислення; підвищення світоглядної культури студентів.

Завдання вивчення дисципліни «Філософія права» є

- формування у слухачів системних та глибоких знань про об'єкт, предмет і методи філософії права, її понятійно-категоріальний апарат; основні вітчизняні та зарубіжні філософсько-правові школи, напрями, концепції праворозуміння; сутність та зміст права як міри свободи особи в її взаємовідносинах із державою, владою, законом;
- у результаті вивчення курсу студенти та слухачі повинні підвищити рівень правової та політичної культури;
- вміти визначити ціннісно-нормативні принципи аналізу різних типів праворозуміння; формувати особисту політичну і громадянську позиції;
- зрозуміти зміст універсального загальноєвропейського та українського конституційного принципу верховенства права, вміти застосовувати його в узгодженості з принципами верховенства Конституції та закону.

Програмні результати навчання за дисципліною ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Сформовані компетентності	Результати навчання за дисципліною	Методи оцінювання	Методи навчання
<p>Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.</p> <p>ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК9. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та</p>	<p>ПРН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.</p> <p>ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.</p> <p>ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.</p> <p>ПРН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.</p> <p>ПРН5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.</p> <p>ПРН6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.</p> <p>ПРН8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>ПРН10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.</p> <p>ПРН11. Володіти базовими навичками риторики.</p> <p>ПРН12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.</p>	<p>Застосовуються різні форми опитування і написання контрольних робіт на семінарських заняттях, а також систематичне проведення модульного контролю, написання есеїв (до 350 слів), складання екзамену.</p> <p>При виставленні оцінок враховуються, насамперед, знання, розуміння й уміння аналізувати філософські ідеї, а не особисте відношення до них тих, хто відповідає.</p> <p>Методологія вивчення дисципліни і оцінювання знань слухачів заснована на індивідуально-диференційованому, компетентнісно-орієнтованому навчанні.</p> <p>Для оцінки якості засвоєння слухачами навчального матеріалу, що вивчається під час аудиторних занять і в процесі самостійної роботи, передбачено поточний та</p>	<p>Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:</p> <p>1) За джерелом інформації:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція – прес-конференція), семінари, пояснення, розповідь, бесіда, дискусія. • Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація за допомогою мультимедійної дошки. • Практичні: вправ, моделювання ситуацій, вирішення проблемних завдань, імпровізація, репродуктивні, аналітичні, синтетичні. <p>2) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.</p> <p>3) За ступенем</p>

<p>необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.</p> <p>ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.</p> <p>ЗК14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.</p> <p>СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.</p> <p>СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.</p> <p>СК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.</p> <p>СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.</p>	<p>ПРН13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.</p> <p>ПРН18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.</p> <p>ПРН19. Демонструвати необхідні знання та розуміння сутності та змісту основних правових інститутів і норм фундаментальних галузей права.</p> <p>ПРН20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.</p>	<p>підсумковий контроль успішності, який здійснюється шляхом опитування, написання контрольних робіт, тестів і складання екзамену. Успішність засвоєння курсу визначається за допомогою національної шкали оцінювання.</p>	<p>керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.</p> <p>2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; пізнавальні ігри; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості</p>
--	--	--	---

Зміст навчальної дисципліни
 Лекції – 16 годин
 Семінарські заняття – 28 годин
 Самостійна робота – 46 годин

Розподіл годин за видами занять

№ з/п	Назва теми дисципліни	Форми організації навчання в годинах			
		Лекції	Семінарські	СР	Всього
1.	Предмет і завдання філософії права	2			
2.	Філософія права Античності та Середньовіччя	2			
3.	Філософсько-правові вчення кінця 18 – середини 19 століття. Філософія права Канта. Гегеля	2			
4.	Сучасна філософія права Вітчизняна філософсько-правова думка	2			
5.	Правова онтологія	2			
6.	Правова гносеологія	2			
8.	Філософська антропологія.	2			
9.	Універсальне і культурно-особливе у ціннісному вимірі права	2			16
10	Сутність права у контексті предмета філософії права		2		
11	Методологія філософії права		2		
12	Філософська антропологія.		2		
13	Філософське вчення про буття (онтологія).		2		
14	Правова гносеологія		2		
15	Особистість і право. Гуманістична природа права		2		
16	Природа людини і право. Антропологічні основи права		2		
17	Цінності у праві і право як цінність		2		
18	Справедливість як основна правова цінність		2		
19	Правосвідомість як проблема філософії права		2		
20	Право і мораль		2		
21	Універсально-цивілізаційне і специфічно-культурне у правосвідомості		2		

22	Правосвідомість і правова культура		2		
23	Філософська концепція розвитку та її альтернативи.		2		28
24	Сутність філософії права та її роль у суспільстві Методологічні проблеми філософії права			2	
25	Філософія права Античності			2	
26	Особливості філософсько-правової думки в епоху Середньовіччя			4	
27	Філософсько-правові вчення у Західній Європі у 15-18 століттях			4	
28	Філософія Просвітництва			3	
29	Німецька класична філософія			3	
30	Філософія права в Україні			4	
31	Онтологія права			4	
32	Правова гносеологія			4	
33	Правова антропологія. Права людини			4	
34	Правова аксіологія			4	
35	Філософська антропологія			4	
36	Інституційний вимір права. Філософські проблеми права і влади.			4	46

Тематичний план лекцій

№ з/п	Назва теми лекції	Кількість годин	Форма проведення	Завдання для студентів до лекції
1	Предмет філософії права. Філософсько-правова рефлексія	2	Оглядова лекція	зоорієнтувати студентів на систематичну роботу над конспектами і літературою, ознайомити з методикою роботи над курсом
2	Методологія філософії права	2	Лекція-конференція	Складається із заздалегідь поставленої проблеми і системи доповідей (до 10 хвилин) із кожного питання, що

				висвітлює проблему. Виступ готується як логічно завершений текст, який є результатом самостійної роботи студента
3	Філософія права Античності та Середньовіччя	2	Лекція-бесіда	Підготувати візуальний ряд до теми
4	Філософсько-правові вчення Західної Європи кінця 18 – середини 19 століття	2	Лекція-візуалізація	Ознайомитися з біографією видатних філософів західної Європи 18-19 століття
5	Сучасна філософія права	2	Інформативна лекція	Підготувати оглядовий матеріал з історії Німеччини 18 століття
6	Правова онтологія: природа і структура права	2	Оглядова лекція	запитання слухачів і організація дискусій у пошуку відповідей на сформульовані запитання.
7	Правова антропологія Правова аксіологія: ціннісні основи права	2	Лекція-візуалізація	Підготувати візуальний ряд, схеми.
8	Універсальне і культурно-особливе у ціннісному вимірі права Інституційний вимір права. Філософські проблеми права і влади.	2	Інтерактивна лекція (техніка зворотнього зв'язку)	Підготувати проблемні питання.

Тематичний план семінарських занять

№ з/П	Назва теми заняття	Кількість годин	Форма проведення	Завдання для студентів до заняття
1	Сутність права у контексті предмета філософії права	2	Семінар-круглий стіл	Підготувати ілюстративні приклади для

				зв'язку предмета з практикою; опрацювати необхідну літературу.
2	Методологія філософії права	2	Семінар-диспут	Підготувати глосарій до теми
3	Історичні типи філософії права.	6	Семінар-круглий стіл	Підготувати доповіді
4	Позитивне право та історичні типи концепцій правового позитивізму	2	Семінар-конференція	Підготувати доповіді; письмовий твір
5	Історичні типи концепцій природного права	2	Семінар-диспут	твір, або філософський есей (до 350 слів)
6	Правосвідомість і правова культура	2	Семінар-конференція	Підготуватися до написання тестів
7	Статус і пізнавальні можливості філософії права	2	Семінар-диспут	Підготувати ілюстративні приклади, написати есе
8	Онтологія права	2	Семінар-конференція	Підготувати доповідь , реферат
9	Історіософія правових цивілізацій	2	Семінар-диспут	Підготувати опорний конспект, глосарій до теми
10	Філософсько-правова антропологія	2	Семінар-конференція	Підготувати ілюстративні приклади, написати есе
11	Філософія природного права	2	Семінар-конференція	Підготувати доповіді; есе
12	Природно-правова свідомість Абсолютний характер норм і цінностей природного права	2	Семінар-круглий стіл	Підготувати опорний конспект, глосарій до теми

Контроль і оцінка результатів навчання

Студенти опрацьовують теоретичний матеріал лекцій та презентацій; готуються до практичних занять, виконують завдання для самостійного опрацювання. Наприкінці курсу складають залік.

Види контролю: тематичний, модульний та підсумковий

Форми контролю:

Поточний контроль (може проводитися у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, а також у формі тестування.)

Рубіжний модульний контроль (проводиться після вивчення логічно завершеної частини навчальної програми дисципліни змістового модуля)

Семестровий контроль з дисципліни ФІЛОСОФІЯ ПРАВА проводиться відповідно до навчального плану у вигляді заліку.

ТЕМАТИКА ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Статус і пізнавальні можливості філософії права

1. Правова філософія як герменевтика
2. Основні функції філософії права
3. Метафізичний та соціологічний методи пізнання правової реальності
4. Символічна культурологія права

Тема 2. Онтологія права

1. Онтологічні основи соціально-правової реальності
2. Аномія як можливість соціального хаосу
3. Онтологія духу права і духу музики
4. Принцип протиріччя як аналітичний інструмент філософсько-правової думки. Соціально-правове протиріччя. Типологія соціально-правових протиріч. Соціальний антагонізм. Антагональний тип соціально-правових протиріч. Агональний тип соціально-правових протиріч
5. Нормативна «піраміда». Нормативність міфологічної свідомості. Релігійні норми. Природна моральність і позитивна мораль. Норми права
6. Відмінності між природним і позитивним правом. Принципи позитивного права. Єдність природного і позитивного права
7. Номос права
8. Функції права: комунікативна, семіотична, егалітарна, критична

Тема 3. Історіософія правових цивілізацій

1. Історіософські моделі розвитку правових цивілізацій
2. «Осьовий час» - епоха генезу правових цивілізацій і філософсько-правової свідомості
3. Конфуціанська правова цивілізація: філософсько-етичні основи
4. Старий Завіт і «Мойєсеєве право»
5. Правова цивілізація і філософська культура давніх греків

6. Апологія дисномії у філософії софістів і циніків. Регресивний нігілізм філософів-циніків
7. Римська правова цивілізація і філософська свідомість
8. Ісламська правова цивілізація та її релігійно-етичні основи

Тема 4. Філософсько-правова антропологія

1. Необхідність «антропологічного повороту» у правовому мисленні
2. Ментальні передумови правосвідомості
3. Мотиваційні конфлікти у морально-правовій свідомості
4. Екзистенціалогія морально-праової свідомості
5. Конфліктологія соціальної поведінки: морально-правові проблеми

Тема 5. Філософія природного права

1. Природно-правова свідомість
2. Абсолютний характер норм і цінностей природного права
3. Новий завіт: християнська модель морально-правової реальності
4. Природно-правова філософія класицизму 17 ст. Картезіанство
5. Закони природного права
6. Філософія анархії
7. Філософська модель генезу правової державності
8. Теократичний проект
9. Феноменологічний метод і природно-правове мислення.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

Теми рефератів

1. Поняття свободи у філософії та праві.
2. Сутність утилітаризму природно-правової концепції Дж. Локка?
3. Обґрунтувати місце філософії права у системі юридичних наук.
4. Розкрити сутність ідей природного права у філософсько-правовому вченні Г. Гроція.
5. Тлумачення закону як команди чи наказу у правовому позитивізмі Дж. Остіна.
6. Проаналізувати пізнавальну цінність філософії права.
7. Як співвідносяться предмет “Філософія права” з предметом “Соціологія права” та з предметом “Теорія права”?
8. Проаналізувати значення поняття справедливості для права.
9. Обґрунтувати сутність ідеї поділу влади в концепції Дж. Локка.
10. Визначити методологічне навантаження правового принципу формальної рівності (за концепцією В. С. Нерсисянца). Абстрактне формальне рівне право і набуті права осіб.
11. Проаналізувати особливості філософсько-правових ідей країн Стародавнього Сходу.
12. Розкрити сутність апріорного, історично інваріантного змісту права в неокантіанській концепції Р. Штаммлера.

13. Обґрунтувати підстави правової онтології. Співвідношення рівнів буття права.
14. Дискурс як модель демократичної процедури у філософсько-правовій концепції Ю. Габермаса.
15. Обґрунтувати підвалини правової аксіології.
16. Проаналізувати ідею соціального порядку і варн у стародавньоіндійській філософсько-правовій думці.
17. Індивідуальна та суспільна свідомість як носії правових цінностей.
18. Розкрити зміст поняття правової реальності та значення поняття ідеального у праві. Що таке суще та належне у праві?
19. Проаналізувати особливості філософсько-правових ідей античного світу.
20. Ціннісний та регулятивний аспекти правосвідомості.
21. Обґрунтувати правову дійсність як єдність ідеально-нормативного та фактичнореального у праві.
22. Проаналізувати поняття справедливості, звичаю та закону в докласичний період давньогрецьких філософсько-правових ідей.
23. Розкрити вплив концепцій людини на характер права.
24. Співставити поняття дії права та правової дійсності. Розкрити співвідношення понять ідеї права (належного), закону (правової реальності) та правового життя (правової дійсності та рівнів дії права).
25. Визначити поняття міри та справедливості у Піфагора.
26. Розкрити вплив ідей Ж.-Ж. Руссо про природу людини на формування його ідеї народного суверенітету.
27. Проаналізувати рівні методології пізнання права.
28. Розкрити сутність поняття світового порядку та Логосу у філософсько-правових ідеях Геракліта.
29. Співставити поняття щастя та свободи як альтернативних мотивацій правової антропології.
30. Які складові спеціально-юридичної методології у пізнанні правової реальності та окремих правових явищ? Сутність методології окремих конкретних наукових дисциплін (економіки, соціології, психології, інформатики, історії) у пізнанні права.
31. Що казали софісти про природне та позитивне право?
32. Проаналізувати діалектику прав і обов'язків при обґрунтуванні смислу права.
33. Визначити основні типи праворозуміння. Які сильні сторони та слабкі місця природно-правового мислення та правового позитивізму?
34. Проаналізувати погляди Сократа про вищу необхідність та справедливість, про роль знання у реалізації справедливості (блага).
35. Розкрити роль і значення взаємовизнання осіб для формування правосвідомості.
36. Проаналізувати світоглядно-методологічну підвалину ототожнення права з позитивним правом.
37. Погляди Платона на справедливість як основу організації державного устрою. Ідеальне та емпіричне право у вченні Платона.

38. Розкрити специфіку змісту деонтичних цінностей.
39. Проаналізувати сутність правового суб'єктивізму у розумінні сутності права. Орієнтація на розум і орієнтація на цінності у правовому суб'єктивізмі.
40. Визначити сутність поняття космосу як основи природного права у Цицерона.
41. Дати характеристику розподільної та відплатної справедливості.
42. Проаналізувати сутність правового інтерсуб'єктивізму і комунікативного обґрунтування права. Що таке суспільний дискурс та система процедур контролю влади?
43. Обґрунтувати співвідношення природного і писаного права у Цицерона. Як він співвідносив приватне і публічне право?
44. Визначити сутність формальної та змістовної справедливості у праві.
45. Зв'язок правових та філософських ідей Памфіла Юркевича.
46. Розкрити специфіку типології права в аспекті розрізнення юридичного й "легістського" праворозуміння (В. С. Нерсисянц).
47. Визначити сутність ідеї вищої Божої справедливості як основи правопорядку у Августина. Страх Божий як внутрішня підстава правопорядку.
48. Обґрунтувати поняття персональної та інституціональної справедливості.
49. Співставити правовий суб'єктивізм, об'єктивізм та інтерсуб'єктивізм у розумінні сутності права.
50. Проаналізувати концепцію природного права Т. Аквінського.
51. Розкрити сутність закону духовної гідності особистості як аксіоми правосвідомості.
52. Визначити сутнісну специфіку способу буття людини як суб'єкта права в якості основного змісту правової антропології. Людина як істота, що орієнтується на належне. Кооперативно-конфліктна природа людини.
53. Дати характеристику філософсько-правової думки доби Відродження.
54. Розкрити сутність закону духовної автономії особистості як аксіоми правосвідомості.
55. Проаналізувати право як інструмент і як соціальну цінність, що сприяє розвитку особистості. Самореалізація і самостворення людини як критерій правової цінності.
56. Розкрити поняття права та його здійснення, права як форми буття об'єктивного духу у Г. Гегеля.
57. Проаналізувати співвідношення інструментальної й абсолютної, моральної цінності права.
58. Співставити поняття інституційної та неінституційної правосвідомості. Повсякденна й теоретична (спеціалізована) правосвідомість.
59. Обґрунтувати філософсько-правові ідеї Т. Гоббса. Поняття правової безпеки у Т. Гоббса.
60. Універсальність ідеї права для західної культури в контексті процесів глобалізації світового соціуму.
61. Принцип первинності права щодо держави. Проаналізувати парадоксальність влади стосовно права: неможливість реалізації права без

влади і, водночас, несумісність влади з правом. Легітимація як процедура визнання законності права.

62. Марксистська філософія права про право як вираження й закріплення волі панівного класу.

63. Співвідношення базової моралі та права.

64. Перспективи формування правового суспільства в Україні.

Питання до заліку

1. Предмет філософії права.
2. Філософія права в системі соціогуманітарних наук.
3. Теорія права і філософія права. Їх співвідношення.
4. Рівність, свобода й справедливість як складові сутності права.
5. Право як формальна рівність.
6. Правові виміри свободи.
7. Взаємозв'язок свободи, відповідальності та провини.
8. Право як волевиявлення особи.
9. Ідея права і правова ідея.
10. Що таке догма права? Її співвідношення з теорією права і філософією права.
11. Поняття онтології права.
12. Методологія пізнання права.
13. Методологія юридичної практики.
14. Співвідношення права і закону.
15. Філософський, науковий та спеціально-юридичний методи аналізу права.
16. Правовий об'єктивізм, правовий суб'єктивізм та правовий інтерсуб'єктивізм.
17. Поняття правового позитивізму.
18. Ототожнення права і позитивного права як риса правового позитивізму.
19. Абсолютизацію державного суверенітету як риса правового позитивізму.
20. Дати характеристику прагнення до ціннісно-нейтрального поняття права в правовому позитивізмі.
21. Пояснити заперечення зв'язку права і моралі у правовому позитивізмі.
22. Пошук глибинних засади права у концепціях природного права.
23. Моральна критика права і держави у концепціях природного права.
24. Елементи утопії у природно-правових концепціях.
25. Проект ідеального гармонійного стану суспільства у природно-правових концепціях.
26. Імператив гуманізації правопорядку у природно-правових концепціях.
27. Космологічні, раціоналістичні та антропологічні концепції природного права.
28. Природно-правові концепції Середньовіччя та Нового часу.
29. Досократівська філософія права.
30. Філософсько-правові погляди Сократа.
31. Філософсько-правові погляди Платона.

32. Поняття справедливості у вченні Платона про державу.
33. Позитивне та ідеальне право у вченні Платона про державу.
34. Вчення Арістотеля про справедливість та верховенство закону.
35. Співвідношення понять свободи, справедливості та договору у філософсько-правовому вченні Епікура.
36. Природна основа справедливості у філософсько-правовому вченні Цицерона.
37. Філософсько-правові ідеї Т. Аквінського.
38. Філософсько-правове вчення Н. Макіавеллі.
39. Філософсько-правова концепція М. Лютера.
40. Вчення про природне право Г. Гроція.
41. Філософсько-правове вчення Т. Гоббса.
42. Філософсько-правове вчення Дж. Локка.
43. Філософсько-правові ідеї Ш. Л. Монтеск'є.
44. Філософсько-правові ідеї Ж.-Ж. Руссо.
45. Етико-правові ідеї І. Канта.
46. Філософія права Г. Гегеля.
47. Філософія права Ф.-К. Савіньї.
48. Філософія права Г.-Ф. Пухти.
49. Марксистська філософія права.
50. Чиста теорія права Г. Кельзена.
51. Неокантіанська філософія права Ф. Штаммлера.
52. Філософія права Дж. Роулса.
53. Комунікативна теорія обґрунтування справедливості Ю. Габермаса.
54. Філософсько-правові ідеї Київської Русі.
55. Філософсько-правові ідеї України класичної доби.
56. Філософсько-правових ідей України ліберально-романтичного періоду.
57. Сучасний етап філософсько-правової думки в Україні.
58. Онтологічна природа права.
59. Форми буття права: ідеї права, закону, правового життя.
60. Антропологічні основи права.
61. Філософський зміст обґрунтування прав людини.
62. Цінності у праві та право як цінність.
63. Поняття правосвідомості в контексті філософії права.
64. Співвідношення понять права та моралі.
65. Роль політико-правових інститутів і здійсненні права.
66. Види легітимізації права.
67. Поняття та реальність правової держави.
68. Ідея правової держави у філософії права ХХ ст.
69. Перспективи формування правового суспільства в Україні.
70. Реальність прав і свобод громадян у сучасному суспільстві.
71. Співвідношення етичного, релігійно-етичного та природного обґрунтування права.
72. Філософія та ідеологія права.

73. Природне право як початковий виразник і носій філософії права у реальному життєвому бутті.
74. Природне право як методологічний принцип філософського висвітлення правових проблем.
75. Природне право та ідеї демократії.
76. Гуманістичний сенс природного права.
77. Природне право як першопочатковий виразник ідей філософії права.
78. Біосоціальні основи позитивного права.
79. Право як реалізація свободи у зовнішніх відносинах людей.
80. Неписане корпоративне партійно-комуністичне право.
81. Право як форма об'єктивованого розуму.
82. Чисте і реальне право у контексті аналізу фактичного змісту діючого права.
83. Головні функції та компоненти правової безпеки.
84. Чіткість і прозорість як властивості еталонного права.
85. Неперервність і стабільність як риси правового порядку.
86. Суспільство як структура вчинків, зорієнтованих смыслом.
87. Поділ влади як принцип конституційного права.
88. Функції договірної оформлення правових відносин.
89. Взаємовплив права та суспільства.
90. Легітимізація на основі компетентного прийняття рішень і процедур шляхом консенсусу.

Самостійна робота

№ з/п	Назва тем	Форми роботи	Оціночні форми	Графік консультацій
1.	Статус і пізнавальні можливості філософії права	Написання анотації до теми з переліком ключових понять і слів	Анотація	Щопонеділка в 14.20, ауд.311 В. Протягом семестру.
3.	Онтологія права	Розкрийте проблему прав людини	Есей	Щопонеділка в 14.20, ауд.311 В. Протягом семестру.
4.	Історіософія правових цивілізацій	Генезис правових цивілізацій	Проблемні питання	Щопонеділка в 14.20, ауд.311 В. Протягом семестру.
5	Філософсько-правова	Аналіз основних	Конспект	Щопонеділка

	антропологія	напрямків філософії права. Персоналії.	Глосарій	в14.20, ауд.311 В. Протягом семестру.
6	Філософія природного права	Написання анотації до теми з переліком ключових понять і слів	Письмовий аналіз проблемних питань	Щопонеділка в14.20, ауд.311 В. Протягом семестру

Література.

Підручники

1. Бачинін В.А., Панов М.І. Філософія права: Підручник. – К.: Видавничий дім -ІН ЮРЕІ, 2006. – 472 с.
2. Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. – 208 с.
3. Габрієлян О.А., Кальной І. І., Цветков О. П.. Філософія історії: підручник / О. А. Габрієлян, І. І. Кальной, О. П. Цветков. – Київ : Академвидав, 2010. – 213 с.
4. Філософія права / За ред Дж. Фейнберга. – К. : -ОсновиІ, 2007. – 1256 с.
5. Циппеліус Р. Філософія права : Підручник. – К. : Тандем, 2000. – 300 с.

Навчальні посібники

1. Баумейстер А.О. Філософія права: навч. посіб.. – Вінниця: О.Власюк, 2007. – 224 с.
2. Вовк В.М. Філософія права: Навчально-методичні матеріали. – Івано-Франківськ: Вид-во - СімикІ, 2006 – 188 с.
3. Кузнецов В.І. Філософія права. Історія та сучасність: Навчальний посібник.-К.: ВД - Стилос: ПЦ -Фоліант, 2006.-382 с.
4. Навчально-методичний комплекс з навчальної дисципліни "Філософія права" [Текст] / [уклад.: М.В. Костицький, В.М. Кравець, Б.Ф. Чміль та ін.]. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 48 с. 14
5. Рабінович П. М., Добрянський С. П., Гудима Д. А., Грищук О. В., Дудаш Т. І. Філософія права: проблеми та підходи: Навч. посіб. для студ. спец. "Правознавство" / П.М. Рабінович (заг.ред.). – Л., 2005. – 290 с.
- 6.Філософія права: Навч. посіб. / О.О.Бандура, С.А.Бублик, М.Л.Заінчковський та ін.; за заг. ред. М.В.Костицького та Б.Ф.Чміля. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 336 с.
7. Філософія права: Навч. посіб. / О.Г.Данільян, Л.Д.Байрачна, С.І.Максимов та ін.; за заг. ред. О.Г.Данільяна. – Х.: Прапор, 2006. – 272 с.
8. Філософія права: Навч.-метод. посіб. / О.О.Бандура, В.М.Вовк, М.В.Костицький, Ю.С.Симон та ін.; За ред. акад. М.В.Костицького. – К.: КНУВС, 2007. – 160 с.
9. Філософія прав людини / За редакції Ш. Госепата та Г. Ломана; Пер. з нім. О. Юдіна. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 320 с.

Допоміжна література

1. Бабкін В.Д. Від правової до соціально-правової держави // Правова держава. Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Вип. 12. – К., 2001. – С. 270-281.

2. Бандура О.О. Істина як загальнолюдська та правова цінність // Право України. – 2010. - № 2. – С. 88-95.
3. Вільчинський Ю. Комунізм як теорія і практика // Філософ. думка. – 2007. – N 2. – С. 125-141.
4. Кислов А.Г. Філософія права как выражение социокультурного контекста // Філософія права. – 2005. – № 1. – С. 11-19.
5. 6. Козюбра М. Верховенство права: українські реалії та перспективи // Право України. – 2010. - № 3. – С. 6-18.
7. Костицький М.В. Соціальні проблеми сучасного етапу творення української держави і права як проблеми людинознавчі // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права. – К.: КНУВС, 2009. – С. 6-9.
8. Костицький М.В. Натурфілософія чи матеріалістична діалектика (до питання про методологію юриспруденції) // Філософські, методологічні й психологічні проблеми права. – К.: КНУВС, 2010. – С. 3-6.
9. Костицький М.В. Філософія права як наука та навчальна дисципліна // Проблеми філософії права. – Чернівці.: Рута, 2009. – Т.1. С. 17-21.
10. Костицький М.В. Про зміст, предмет і завдання філософії права // Костицький М.В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції. – Чернівці: Рута, 2009. – С. 17- 29.
13. Кушакова Н.В. Деякі особливості законодавчого та правового регулювання в контексті розбудови інформаційного суспільства в Україні // Філософські та методологічні проблеми права. Вип.-1.– К.: Атіка, 2009. – С. 106-109.
14. Максимов С.І. Про філософське осмислення права (до питання предмет філософії права) // Вісник Академії прав наук України. – 1998. – № 2.
15. Момот М.О. Концепції справедливості в античній філософії права та їх сучасна інтерпретація // Адвокат. – 2009. - № 3. – С. 34-39.
16. Павлишин О.В. Концептуальні засади семіотичних досліджень права: проблеми методології / Павлишин О.В. // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: тези доп. III Всеукр. наук.-теорет. конф., (Київ 23 квіт. 2010 р.) – К.: КНУВС, 2010. – С. 162 – 163.
17. Рабінович П. Верховенство права як соціально-природний феномен (контури ідеалу) // Право України. – 2010. - № 3. – С. 19-23.
18. Соловей Г. Соціальна держава як чинник етизації економіки // Філософ. думка. – 2007. – № 2. – С. 142-156.
19. Тимошенко В. Свобода і необхідність в історії політико-правової думки // Право України. – 2006. – № 10. – С. 24-28.
20. Титов В.Д. Філософсько-правові погляди Т. Джеферсона // Філософські та методологічні проблеми права. – 2011. – № 1. – С. 85-93.
21. Цвік М.В. Про сучасне праворозуміння // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4. – С.3-13.
22. Чаплюк О.І. Загальні та спеціальні принципи національної правотворчості: поняття, значення та види. Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С.39-44.
23. Шилінгов В.С. Юридична компаративістика: проблеми визначення назви дисципліни та її предмету // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С.39-44.
24. Україна у стані перманентного вибору: духовно-культурні, соціально-економічні та політико-правові стратегії: Матеріали Х ювілейно науково-практичної конференції. – К.: Національна академія управління, 2011. – 336 с.
25. Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: Тези доповідей науково-теоретичної конференції, Київ, 26 січня 2008 р. / Редкол.: Є.М. Моїсеєв, О.М. Джужа, М.В. Костицький та ін. – К.: КНУВС, 2008. – 200 с.
26. Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: Матеріали II Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 31 січня 2009 р.) / Ред. кол.: Є.М. Моїсеєв, О.М. Джужа, М.В. Костицький та ін. – К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 284 с.

27. Філософські, методологічні й психологічні проблеми права: тези доп. III Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 23 квіт. 2010 р.) / ред. кол.: В.В. Коваленко, М.В. Костицький, О.М. Джужа та ін. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 260 с.
28. Великий енциклопедичний юридичний словник / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / Ю.С. Шемшученко (ред.). – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.
29. Вовк В.М., Кравець В.М., Симон Ю.С. та ін. Словник основних термінів з філософських дисциплін. – К.: КНУВС, 2006. – 120 с.
30. Філософія права / За ред Дж.Фейнберга.– К.: -Основи, 2007. – 1256 с.
31. Філософія права: Словник. / Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І – К.: Концерн «Видавничий дім» «Ін Юре», 2009. – 408 с.
32. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – 742 с.
33. Масликов И. С. Юридический словарь. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2007. – 319 с.с.
34. Юридична енциклопедія. – К.: Вид-во -Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998-2002. – Т.Т.1-4.
35. Бандура О.О. Правознавство у системі наукового знання: Аксіологічногносеологічний підхід (Текст): монографія для науковців, виклад., аспірант., адюнкт., 16 магістрант., студ. і курсант. юрид. навч. закл. та факульт. - К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 272 с.
36. Вовк В.М. Бівалентність римської правової дійсності: монографія / В.М. Вовк. – Полтава: Вид-во "Полтавський літератор", 2011. – 352 с.
37. Левчук-Хмара М.В. Право в сучасному етико-філософському дискурсі: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.07 / Міла Василівна Левчук-Хмара; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 15 с.
38. Максимов С.І. Філософія права: сучасні інтерпретації: вибрані праці: статті, аналітичні огляди, переклади (2003-2010) / С.І. Максимов. – Х.: Право, 2011. – 336 с.
39. Мельничук Н.Ю. Категорії "злочин" та "покарання" у філософсько- правовому вимірі: монографія / Н. Ю. Мельничук; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : [б. в.], 2010. – 439 с.
40. Моделі політичної комунікації: політичні партії та громадянське суспільство / Ю. Тищенко, П. Байор, М. Товт. – К.: Агенство Україна, 2010. – 148 с.
41. Павленко Ю.О. Антропологічні виміри ідеології: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04 / Павленко Юрій Олександрович; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2010. – 19 с.
42. Парасюк В.М. Філософські аспекти процесуальної діяльності слідчого : монографія / Василь Михайлович Парасюк. – Л. : Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2010. – 240 с.
43. Тімуш І.С. Інтегральний погляд на право: Монографія. – К.: Атіка, 2010. – 284 с.
44. Гордер Юстейн. Світ Софії / 2-е вид., Пер. з норв. Наталії Іваничук. – Львів: Літопис, 2012. – 548 с.

Монографії

1. Баумейстер А.О. Філософія права: навч. посіб. – Вінниця : О.Власюк, 2007. – 224 с.
2. Бачинин В.А. Морально-правовая философия. – Х., 2000. – 206 с.
3. Бачинін В.А., Панов М.І. Філософія права: Підручник. – К.: Видавничий дім -ІН ЮРЕ, 2006. – 472 с.
4. Грищук О.В. Людська гідність у праві: філософські проблеми. – К.: Атіка, 2007. – 432 с. 10. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
5. Іщенко А.В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень / За ред. І.П.Красюка. – К.: НАВСУ, 2003. – 359 с.
6. Козловський А.А. Право як пізнання: Вступ до гносеології права. – Чернівці: Рута, 1999. – 295 с.
7. Костицький М.В. Соціальні проблеми сучасного етапу творення української держави і

- права як проблеми людинознавчі // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права. – К.: КНУВС, 2009. – С. 6-9.
8. Костицький М.В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції: Вибрані наукові праці. Книга перша – Чернівці: Рута, 2008. – 560 с.
 9. Лук'янчиков Є.Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів. – К.: НАВСУ, 2005. – 360 с.
 10. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 304 с.
 11. Максимов С.И. Правовая реальность: опыт философского осмысления. – Харьков: Право 2002. – 302 с.
 12. Правосуддя : філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія / А. М. Бернюков, В. С. Бігун, Ю. П. Лобода, Б. В. Малишев, С.П.Погребняк, С. П. Рабінович, В. С. Смородинський, О. В. Стівба / (Відп. ред. В. С. Бігун). – К., 2009. – 316 с.
 13. Темченко В.І. Формування професійної правосвідомості працівників міліції (проблеми теорії та практики). – К., 2001. – 188 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Безкоштовні електронні підручники онлайн «Гуманітарні науки» (<http://www.chitalca.html>).
2. Перелік основних довідників тематичних ресурсів з філософії у комп'ютерній мережі INTERNET (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).
3. Додаткові філософські ресурси комп'ютерної мережі INTERNET (<http://www.epistemelinks.com/link/PhiLink.html>).
4. Посилання -The Perseus Project: An Evolving Digital Library on Ancient Greece (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).
5. Посилання -Exploring Plato's Dialogues, а також сервер - Philosophy in Cyberspace (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).
6. Посилання на твори Августина Блаженного, Ансельма Кентерберійського, Дж. Віко, Р. Декарта, Д. Дідро І. Канта, Ф.В.Й. Шелінга, Г.В.Ф. Гегеля, Ф. Ніцше, О. Шпенглера, З.Фрейда, А. Камю, Ж.П.Сартра, Л. Вітгенштейна, Ю. Габермаса, Г. І. Гадамера, П. Рікера на -Книжковій полиці (<http://philosophy.allru.net/pervo.html>).
7. Посилання на фонди Російської державної бібліотеки (www.rsl.ru).
8. Посилання -David Chalmers' Philosophy Resources у переліку філософських тематичних ресурсів (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).
9. Посилання на сервер -Philosophy in Cyberspace (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).

Контроль знань

Оцінювання за формами контролю:

Письмові модульні контрольні роботи (1 модульна контрольна робота, 2 модульна контрольна робота).

По результатах I модулю – від 0 до 5 балів;

по результатах II модулю – від 0 до 5 балів;

Експрес-контроль на лекціях

від 0 до 2 балів.

Робота на практичних заняттях:

-повна відповідь з використанням першоджерел – від 0 до 5 балів;

-повна відповідь без використання першоджерел - від 0 до 2 балів;

-змістовне доповнення – від 0 до 1 балу.

Самостійна робота:

-від 0 до 20 балів;

-відпрацювання пропущених занять з поважної причини – від 0 до 3 балів.

Підсумковий контроль у формі заліку, який складається з тестового завдання та теоретичних питань - від 0 до 40 балів.

**Приклад тестового завдання для заліку
з дисципліни «Філософія права»
для бакалаврів**

1. Міркування, за Дж.Локком, це процес:

- а) формування первинних відчуттів зовнішнього світу;
- б) походження рефлексій як ідей внутрішнього досвіду;
- в) створення ідей на основі зовнішнього досвіду за допомогою чуттєвих сприйняття;
- г) виникнення складних ідей на основі узагальнення простих ідей.

2. З точки зору Спінози:

- а) бог і субстанція (природа) – одне поняття;
- б) бог знаходиться поза субстанцією, але не є її творцем;
- в) бог знаходиться в природі, є її творцем;
- г) бог знаходиться в природі, і її субстанція.

3. Для правової гносеології І.Канта є вірним твердження:

- а) все наше пізнання починається з чуттєвого досвіду;
- б) пізнання починається з «душевних сприйняття», які впорядковуються нашим розумом;
- в) пізнання - це сприйняття чуттям ідей як сукупності якостей, притаманних відчуттям наших органів почуття.
- г) пізнання являє собою поєднання емпіричного досвіду та нечуттєвої основи досвіду.

4. Гегель вважав, що в основу реальності покладено:

- а) абсолютна ідентичність;
- б) абсолютне безсвідоме;
- в) абсолютна ідея;
- г) абсолютне божество.

Методичне забезпечення

- 1. Навчально-методичний комплекс з навчальної дисципліни — Філософія права.
- 2. Навчальна програма з навчальної дисципліни — Філософія права .
- 3. Бібліотека кафедри (першоджерела, підручники, сучасна філософська періодика).
- 4. Програми презентацій Microsoft PowerPoint, Open Office Impress. Програми презентацій Microsoft PowerPoint, Open Office Impress